

Aanpak van multi-problematiek in gezinnen met een Roma-achtergrond

Nicolien Kop & Henk Sollie
 Politieacademie,
 lectoraat Criminaliteitsbeheersing & Recherchekunde.

In oktober 2011 startte het ministerie van Veiligheid en Justitie, in samenwerking met het Platform Roma-gemeenten en andere ministeries¹, met het programma ‘Aanpak uitbuiting (Roma) kinderen’. De belangrijkste doelstelling van dit programma is om de samenwerking tussen instanties bij de aanpak van zogenoemde multi-probleemgezinnen te verbeteren, gezinnen waarbij zich een opeenstapeling van problemen voordoet. Ervaring van professionals leert dat er specifiek binnen multi-probleemgezinnen met een Roma-achtergrond, sprake kan zijn van een hardnekkige problematiek waarbij de rechten van kinderen in het gedrang komen. Het gaat dan bijvoorbeeld om schoolverzuim (of het onttrekken van kinderen aan de leerplicht) en de inzet van kinderen voor (illegale) arbeid of criminele activiteiten. Om daarin verandering te brengen is de inzet van meerdere instanties van groot belang.

Met het programma ‘Aanpak uitbuiting (Roma) kinderen’ hoopt het ministerie te bereiken dat gemeenten, politie en hulpverleningsorganisaties komen tot een integrale aanpak van multi-probleemgezinnen, waaronder die met een Roma-achtergrond. Inmiddels doen vier gemeenten hierin als ‘proeftuin’ ervaring op: Ede, Lelystad, Nieuwegein en Veldhoven. Tevens loopt binnen het programma een driejarig project ‘Kennisversterking Roma’ (zie kader) ter ondersteuning van de proeftuingemeenten in het algemeen, en de politiekorpsen specifiek.

Kennisfundament voor professionals

Lopende het project Kennisversterking Roma bleek bij professionals (zowel politie als hulpverleningsinstanties) een grote behoefte te bestaan aan wetenschappelijk gefundeerde kennis die hen in staat stelt om de signaleerde

problematiek met betrekking tot personen of gezinnen met een Roma-achtergrond in de juiste context te kunnen plaatsen. Om hierin te voorzien heeft het ministerie van Veiligheid en Justitie het lectoraat Criminaliteitsbeheersing & Recherchekunde van de Politieacademie gevraagd om in het kader van dit project een kennisfundament voor de aanpak van multi-probleemgezinnen met een Roma-achtergrond te schrijven. Het kennisfundament geeft inzicht in de achtergrond en levenswijze van Roma in brede zin en in de wijze waarop gemeenten, politie en andere ketenpartners met problemen in en rond gezinnen met een Roma-achtergrond (kunnen) worden geconfronteerd. Tevens worden handvatten aangedragen voor een passende aanpak van de geschetste problematiek. De focus van dit artikel ligt op de aard van de problematiek en de aanpak daarvan. Daarbij is het van belang om te beseffen dat het om families/gezinnen gaat en niet om een doelgroep ‘an sich’. Over dé Roma kan immers niet gesproken worden. Het doordrongen zijn van dit besef is een noodzakelijk element in de voorgedragen aanpak van de problematiek.

Obstakels in de aanpak

In het kennisfundament staat de aanpak van multi-probleemgezinnen centraal. Het zijn vooral de personen uit deze gezinnen waar politie, gemeenten en hulpverleningsinstanties mee te maken krijgen. Een eerste contact met een multi-probleem gezin volgt vaak naar aanleiding van (buurt) overlast; veelal blijkt er dan ook sprake te zijn van andere vormen van normafwijkend gedrag. Op basis van ervaringen die in de loop der jaren in het werken met deze gezinnen

» *Het gaat om families/ gezinnen en niet om een doelgroep ‘an sich’*

Kennisversterking Roma

Walter Hilhorst van de politie-eenheid Midden-Nederland is projectleider van het driejarige project 'Kennisversterking Roma'. Het doel van het project dat per 1 januari 2011 bij de Politieacademie is ondergebracht, is tweeledig. Ten eerste het ontsluiten, borgen en bevrraagbaar maken van kennis over Roma in brede zin en over criminaliteit onder Roma in het bijzonder. Ten tweede het ontwikkelen van methoden om gepleegde criminaliteit door en jegens Roma op legitieme wijze te kunnen verminderen.

Om de gestelde doelen te halen is er (onder andere) een kennismatige fundament voor professionals opgesteld dat 14 maart 2013 is overhandigd aan minister Opstelten. De looptijd van het project is vooralsnog tot eind 2013. Implementatie van de opgedane kennis staat de komende maanden op de agenda.

Foto: ANP, Mischä Rapmund

zijn opgedaan, worden door professionals problemen genoemd op het gebied van:

- huisvesting – wisselende samenstelling huishouden, GBA ontoereikend, buurtoverlast;
- gezin en opvoeding – uithuwelijking op jonge leeftijd, jong ouderschap, geen zichtbare wil tot integratie;
- onderwijs – schoolverzuim, geringe doorstroom naar voortgezet onderwijs;
- arbeid en inkomen – doelbewuste uitkering- en subsidie-afhankelijkheid, illegale inkomensverwerving;
- gezondheid en zorg – ongezonde leef- en eetgewoonten en het veelvuldig voorkomen van obesitas en hart- en vaatziekten, ontwijken van controles bij een verloskundige/consultatiebureau;
- veiligheid en criminaliteit – uitbuiting: inzet kinderen bij criminaliteit.

Politie, gemeenten en hulpverleningsinstanties hebben veel en zeer uiteenlopende contacten met leden van multi-probleemgezinnen met een Roma-achtergrond. Het samenspel van problemen dat binnen deze families aangetroffen wordt – zoals doelbewuste werkloosheid, schoolverzuim, uithuwelijking, minderjarig ouderschap en illegale inkomensverwerving – in combinatie met non-coöperatief gedrag van de gezinsleden, stelt professionals voor grote uitdagingen. In de afgelopen decennia zijn gemeenten en hulpverleningsorganisaties er dan ook nauwelijks in geslaagd om in dergelijke multi-probleemgezinnen significante veranderingen te bewerkstelligen. De huidige impasse in de aanpak is zowel te verklaren vanuit de houding van professionals als die van de betreffende gezinnen. Een doorgesloten uitzonderings-

beleid, handelingsverlegenheid of ontwijkingsgedrag onder professionals zorgt ervoor dat multi-probleemgezinnen met een Roma-achtergrond soms jarenlang normafwijkend gedrag kunnen vertonen zonder dat zij daar enige consequenties van ondervinden. Dit komt mede doordat de aanpak van deze families gehinderd wordt door een gebrek aan coördinatie tussen ketenpartners en continuïteit in de aanpak. Echter, het is te eenvoudig om het voortduren van de problematiek volledig af te schuiven op het niet functioneren van (overheids)organisaties. Er kan namelijk niet ontkennd worden dat een harde kern van families moedwillig de problematische situatie in stand houdt. Effectief ingrijpen wordt bemoeilijkt door de geslotenheid van deze families en hun bewuste afzondering van de Nederlandse samenleving. Het niet willen conformeren aan Nederlandse wet- en regelgeving doet bij voorbaat afbreuk aan hulpverleningstrajecten.

Handreiking voor een duurzame aanpak

Multi-problematiek binnen gezinnen met een Roma-achtergrond is zeer complex en vraagt daarom een passende en duurzame aanpak. De ernst van de problematiek is vooral de mate of frequentie waarin problemen als overlast, schoolverzuim en criminaliteit zich voordoen en het feit dat deze problemen vaak onomkeerbare gevolgen hebben voor de kinderen die in deze families opgroeien. Hun perspectief op een volwaardig en onafhankelijk bestaan in de samenleving is in het geding. Het niet doorbreken van die spiraal betekent dat ook bij toekomstige generaties zich problemen voor kunnen doen. In de praktijk van alledag zien professionals zich voor de vraag gesteld hoe met deze verschillende,

» Heb oog voor elkaars belangen en kom op basis van argumenten tot een aanpak

onderling samenhangende problemen om te gaan en zo mogelijk herhaling ervan te voorkomen. Op basis van ervaringen die professionals in de loop van de jaren hebben opgedaan, zijn er handvatten voor een passende en duurzame aanpak geformuleerd.

Gedeelde uitgangspunten

Bij multi-probleemgezinnen zijn vaak meerdere professionals van verschillende organisaties (gemeente, politie, hulpverleningsinstanties en scholen) betrokken. Voor een goed verloop van de samenwerking is het van belang dat betrokkenen uitgaan van een aantal gedeelde uitgangspunten. Bij de aanpak staan de volgende uitgangspunten centraal: de aanpak van multi-probleemgezinnen met een Roma-achtergrond vereist van alle betrokkenen een *inspanningsverplichting*. Niets doen en de situatie de vrije loop laten, heeft op den duur een ondermijnende impact op de gezinsleden en hun toekomstige generaties en op de hen omringende lokale samenleving. Daarbij is de *focus* van de aanpak gericht op de situatie van kinderen. De aanpak is in de eerste plaats bedoeld om hun situatie te verbeteren. Het gaat in het bijzonder om hun recht op onderwijs en een veilige en gezonde leefomgeving.

Verder gelden voor gezinnen met een Roma-achtergrond *geen uitzonderingen ten aanzien van rechten en plichten*. In Nederland zijn die voor iedereen gelijk. Dus zowel jongens als meisjes hebben recht op onderwijs en een ieder heeft recht op een uitkering bij werkloosheid als aan de sollicitatieplicht wordt voldaan et cetera. Van belang is dat niet alleen multi-probleemgezinnen met een Roma-achtergrond hierop gewezen worden, maar ook dat professionals zich daar bewust van zijn. Tot slot, de gezamenlijke verantwoordelijkheid voor de situatie van het kind vraagt van hulpverleners en handhavers een *professionele houding*. Verschil van inzicht tussen ketenpartners mag de aanpak van de problematiek niet in de weg staan. Uitgangspunt is dat in het belang van het kind gezamenlijk moet worden opgetreden. Heb daarom oog voor elkaars belangen en kom op basis van argumenten tot een aanpak.

Regie bij gemeente

Omdat bij de aanpak van multi-probleemgezinnen verschil-

lende organisaties zijn betrokken, bestaat de kans dat professionals die contact hebben met eenzelfde gezin niet weten wat de ander ter ore is gekomen of wat diegene voornemens is. De moeilijkheid of eigenlijk uitdaging is om de informatie waarover ketenpartners beschikken zo te stroomlijnen dat een integrale aanpak ontstaat. Daar is afstemming tussen ketenpartners voor nodig. In 2011 zijn het Rijk en de gemeenten overeengekomen dat vanaf 2015 de zorg voor jeugd wordt gedecentraliseerd. Dit betekent dat gemeenten de regie krijgen over alle jeugdhulp. Een logisch gevolg van die ontwikkeling is dat gemeenten ook bij de aanpak van multi-probleemgezinnen de regie hebben. Om er voor te zorgen dat de aanpak van de problematiek over een langere termijn wordt voorgezet, en dus niet al na een aantal jaren stilvalt, is het ten slotte van belang de continuïteit in de aanpak organisatorisch te waarborgen.

Interventiemodel

Verder is een interventiemodel ontwikkeld om te komen tot een integrale aanpak van kinderuithuizing binnen multi-probleemgezinnen met een Roma-achtergrond. Het model geeft aan wie bepaalde problemen zou kunnen signaleren, de gemeentelijk regisseur daarover informeert en met welke partijen vervolgens afstemming plaatsvindt over hoe en wanneer te interveniëren. Wat in de praktijk niet mag ontbreken, is een terugkoppeling over die interventie door de gemeentelijk regisseur naar degene die eerder de kwestie heeft gemeld.

Handvatten voor professionals

Professionals die al meerdere jaren met multi-probleemgezinnen met een Roma-achtergrond werken, zijn inmiddels bekend geraakt met het eigene van de leefwijze van deze gezinnen. Dit wil echter niet zeggen dat daar door hen op eenzelfde manier mee wordt omgegaan. Sommigen maken voor een gezin bijvoorbeeld een uitzondering of knippen een oogje toe uit handelingsverlegenheid; anderen kunnen zich geïntimideerd voelen en ontwijken daarom liever de situatie.

Daarnaast worden professionals binnen de eigen organisatie soms als 'Roma-expert' beschouwd, vanwege hun jarenlange ervaring met deze gezinnen. Hoewel sommigen inderdaad zo te typeren zijn, schuilt daarin wel het gevaar dat een te eenzijdige beeldvorming of 'tunnelvisie' ontstaat. Het is juist van belang dat de organisatie en de professionals zich steeds een objectief beeld vormen van de problematiek die voorligt en dat ze zich niet laten leiden door het vaak negatieve beeld dat over het algemeen over Roma bestaat. Het verdient daarom aanbeveling in de organisatie steeds te benadrukken dat de multi-probleemgezinnen met een Roma-achtergrond niet representatief zijn voor de bevolkingsgroep in brede zin.

Tips

Omdat een effectieve aanpak van problematiek in multi-probleemgezinnen met een Roma-achtergrond veel van

Foto: ANP, Evert Ezinga

Burgemeester Eberhard van der Laan nam op 12 oktober 2012 het eerste exemplaar van het boek *Roma* van auteur Kemal Rijken in ontvangst, in aanwezigheid van Rocca Petalo (links). Rijken beschreef de geschiedenis van de Nederlandse Sinti en Roma.

professionals en hun organisatie vraagt, volgt hier een aantal tips:

• **Voorkom ‘verbijzonderen’, maar wees je bewust van ‘het bijzondere’**

Bedenk, als je met een gezin met een Roma-achtergrond te maken krijgt, dat het in de eerste plaats om ‘een gezin’ gaat. Achterhaal het probleem en koppel dit aan personen en aan feiten (en niet aan een bevolkingsgroep). Hou er bij de aanpak wel rekening mee hoe daarop kan worden gereageerd of mee wordt omgegaan, gegeven het eigene van de culturele achtergrond. Waarborg echter je professionele afstand tot het gezin, om ook in te kunnen grijpen als het nodig is.

• **Sterk in je schoenen staan**

De aanpak van multi-probleemgezinnen met een Roma-achtergrond vraagt een bepaald type hulpverlener. De professional is in de eerste plaats iemand die sterk in zijn/haar schoenen staat, interesse toont en vragen durft te stellen, doch de eigen professionaliteit bewaakt en gepaste afstand houdt. Een ervaringsdeskundige geeft het volgende advies: “Denk niet dat je op gelijke voet met hen staat; je zal voor hen altijd een ‘buitenstaander’ blijven.” De professional moet onderhandelings technieken kunnen doorzien en tevens in staat zijn deze rechtmatig toe te passen om tot het beoogde resultaat te komen. Leg daarom vooraf duidelijk de spelregels van een gesprek uit en geef aan dat het gesprek beëindigd wordt als men zich hier niet aan houdt.

• **Aanwijzen coördinator**

Het verdient aanbeveling om in de organisatie iemand aan te wijzen als coördinator, die zowel voor medewerkers als ketenpartners fungeert als ‘centraal aanspreekpunt’. De coördinator heeft weet en behoudt het overzicht van de contacten die medewerkers met multi-probleemgezinnen

hebben en houdt de gemeentelijke regisseur en andere externe ketenpartners daarvan op de hoogte.

• **Organiseer een vangnet voor professionals**

De aanpak van multi-probleemgezinnen met een Roma-achtergrond vraagt van professionals relatief veel inspanning. Om voldoende weerbaar te blijven voor het gedrag en de problematiek waarmee zij worden geconfronteerd, kan het goed zijn om met collega’s bijvoorbeeld eens in de twee à drie maanden in informele setting stoom af te blazen.

Tot slot

Het kennisfundament vormt de basis waarop toekomstige ontwikkelingen kunnen voortbouwen. Goede werkwijzen dienen momenteel uitgedacht, vastgesteld en met elkaar gedeeld te worden. Individuele professionals en hun organisatie, evenals gemeenten en de nationale overheid, hebben daarin een gezamenlijke verantwoordelijkheid. Zodoende dienen zij zich op legitieme wijze in te zetten in de aanpak van multi-problematiek binnen gezinnen met een Roma-achtergrond. Relevante Europese ontwikkelingen en eventuele mogelijkheden die vanuit de betreffende doelgroep zelf worden aangedragen, dienen daarbij niet uit het oog te worden verloren. <<

Henk Sollie, Vina Wijkhuijs, Walter Hilhorst, Ronald van der Wal & Nicolien Kop (2013). *Aanpak multi-problematiek bij gezinnen met een Roma-achtergrond: een kennisfundament voor professionals*. Den Haag: Boom Lemma uitgevers.

Noot

1) Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties; Immigratie, Integratie en Asiel en Sociale Zaken en Werkgelegenheid.